

Önkormányzati jó gyakorlatok fogyatékos személyek lakhatása terén

Készítette a Társaság a Szabadságjogokért megbízásából Kovács Vera, 2024. Asszisztens: Ferenczi Virág, Társadalomelméleti Kollégium. Szakmai támogatás: Boros Ilona, Társaság a Szabadságjogokért, Horváth Vera, Utcáról Lakásba Egyesület

Bevezetés

Kiadványunk célja, hogy az önkormányzati választások előtt kis kitekintést adjon arról, mi lehet, vagy inkább mi lehetne az önkormányzatok mozgástere a fogyatékos személyek lakhatásának támogatásában. A lakhatás, és a fogyatékos emberek társadalmi részvételi lehetőségeinek megteremtése ugyanakkor emberi jogokat érintő területek, és ekként állami szinten, törvényi garanciákkal kellene biztosítani érvényesülésüket. Ahogy a TASZ is fogalmazott [korábbi kiadványában](#) az otthonápolás kapcsán: “Az állam feladata, hogy kidolgozza, megszervezze és finanszírozza a személyi asszisztencia előremutató rendszerét, hogy az érintett emberek (fogyatékossgal élők, gondozásra szoruló idősök és családtagjaik) másokkal azonos alapon tudják gyakorolni a jogaikat.” Ugyanez igaz a lakhatás és a társadalmi részvétel többi dimenziójának megteremtésére is. Akkor vajon miért az önkormányzati lehetőségekről beszélünk kiadványunkban?

A válasz messziről és sok szálon indul. A fogyatékosokat a 19. századtól diagnózis-alapon határozták meg, és a fogyatékosokról szóló diskurzus a diagnózisból fakadó korlátozottságokról szólt. A múlt század második felétől Nyugat-Európában, és az utóbbi évtizedekben már Magyarországon is a fogyatékos mint a társadalmi részvétel dimenziója jelenik meg: az egyén képességei, állapota, korlátai [hogyan befolyásolják a társadalmi részvételi lehetőségeit \(Halmos 2017\)?](#) Sajnos azonban hiába a modernebb megközelítés, a lehetőségek szakpolitikai megteremtése itthon nem követte ezt a szemléletváltást. Holott a fogyatékos személyek integrációjának támogatása össztársadalmi szinten nemcsak kiadást, de az ápoló családtagok és az érintettek társadalmi részvételének kiteljesedésével megtakarítást is jelenthetne. Erről a Budapest Intézet készített [költség-elemzést \(Greskovics és Scharle 2019\)](#). A **támogató szolgáltatások**, azaz támogató szolgálat, házi segítségnyújtás és nappali ellátások stabil biztosítása nemcsak az otthonápoló családtagok munkába állása, de az érintettek intézményen kívüli, önálló lakhatásának megteremtése terén is fontos és önkormányzati hatáskörben megvalósítható feladatok.

A társadalmi részvétel fő alapjait jelentik a lakhatási, munkaerőpiaci és oktatási integráció, a közlekedésben való részvétel lehetőségeivel együtt. Ezeknek jelenleg az elemi feltétele, a fizikai akadálymentesség is jelentős hiányosságokat mutat, holott a hazai demográfiai adatokból egyértelműen kiderül, hogy a lakosság jelentős részének lenne szüksége rá. A TASZ [pert is indított az állammal szemben](#), amelyben első fokon a Fővárosi Törvényszék kimondta, “az állami szervek mulasztása súlyosan sérti a hat felperes család személyiségi jogait, és számukra azonnal létre kell hozni támogatott lakhatási férőhelyeket”. (Az eljárás még folyamatban van.)

A fogyatékos emberek társadalmi részvételének korlátai rendszerszintűek, és egymással összefüggenek. Mivel a közlekedés, a fizikai környezet nem akadálymentes, az érintettek az iskolától kezdve a munkahelyekig, szabadidős lehetőségekig sok helyről kiszorulnak. Így a társadalmi többség – köztük a politikai döntéshozók – az alapvető emberi jogaik érvényesüléséhez kellő szükségleteiket, igényeiket is alig látja, érti. Különösen drámai ez a lakhatás területén, ahol még ma is a legközismertebb megoldás az intézményi elhelyezés. Az elmúlt években elsősorban az otthonápoló mozgalmi szervezetek munkájának köszönhetően némi figyelmet kaptak az otthonukban élő fogyatékos emberek, akik már jó ideje az ellátottak többségét jelentik. Azonban ez az ellátás a családi otthonokban élő fogyatékos emberek jelentős része számára nem az autonóm lakhatást, hanem a megfelelő szolgáltatásokból és adekvát lakhatási megoldásokból való kiszorulást jelenti.

Mindez a problémacsomag törvényalkotói szinten nem csak absztraktnak tűnik (mert az állam nem találkozik közvetlenül az érintettekkel), de emellett, a problémacsomag bár állami feladat és felelősség, a kormányzat jól látható módon nem tekinti feladatának azt. Az érintettek és családjaik helyben jobb eséllyel találkoznak önkormányzati szintű döntéshozókkal, mint országos politikusokkal. Az átfogó megoldások híján megszülető helyi kezdeményezések is hamarabb tudnak egy helyi közösségig eljutni, akár a politikai döntéshozókat is beleértve, mint országos szinten hatást gyakorolni.

A fogyatékos személyek lakhatásának rendezése természetesen törvényi szinten kellene, hogy megvalósuljon. A gyakorlatban azonban a rendszerszintű megoldások híján egyfelől az egyéni és helyi kezdeményezések kapcsolati hálója nyomán is érdemes az önkormányzatok mozgásterét feltérképezni, másfelől azokra a lehetőségekre is fel kell hívni a figyelmet, amelyek ugyan lehetőséget jelentenének a helyi önkormányzatoknak a fogyatékos személyek és családjaik támogatásában, de nem használják ki őket. Végül, amellett, hogy közelebb vannak az érintettekhez, emiatt megoldáskeresőbbek, és vannak jogszabályilag is önkormányzatoknak delegált feladatok, melyek megoldására ugyancsak törekedhetnek, végül, nem elhanyagolható szempont, hogy vannak olyan önkormányzatok, akik láthatóan elkötelezettek, hogy tegyenek a fogyatékos lakosaikért. Ezért szánjuk nekik az anyagot.

Jelenleg a közpolitikában zajló legjelentősebb, fogyatékos személyek lakhatását érintő változás a kitagolási folyamat kellene hogy legyen, amely stratégiai módon és mértékben kellene hogy javítson több tízezer – ha nem valamennyi – fogyatékos személy életkörülményein. A folyamat lényege az lenne, hogy a nagy létszámú, világtól elzárt [totális intézmények](#) helyett támogatott lakhatás nevű, integrált lakhatási szolgáltatást nyújtó lakóhelyeken élhessenek az érintettek. A folyamat azonban lassú, akadozik, és sok intézményen kívül élő embernek nem hoz megoldást. A szakmai konszenzus és a TASZ [kiadványa szerint](#) is a kitagolási folyamat gyakorlatilag leállt, a létező folyamat pedig kontraproduktív. A férőhelykiváltás teljes időszak alatt összesen [3300 támogatott lakhatás \(TL\) férőhely jött létre](#), ami nem csak az érintettek többszázézes lélekszámához viszonyítva elenyésző, de a kormány is 10 ezer fő kitagolására [tett ígéretet](#) 2023 év végéig, ettől is messze elmarad. Ahogy a demográfiai részben láthatjuk, az érintettek 1%-ának sem tud megoldást

nyújtani. Ráadásul a [CRPD bizottság](#) (a Fogyatékossgal élő Személyek Jogairól szóló ENSZ Egyezmény (röviden CRPD Egyezményben) foglaltak érvényesüléséért felelős Európai Unió szintű együttműködés) 2022-es, Magyarországot [vizsgáló jelentésének](#) megállapításai szerint a folyamat során létrejövő támogatott lakhatási szolgáltatások valójában nem felelnek meg az önálló lakhatás kritériumainak: ugyan a nagy intézményekhez képest barátságosabbak, de valójában maguk is intézményként működnek.

Az önkormányzatoknak ugyan nincs mozgásterre arra, hogy a kitagolás folyamatának egészét formálják, de van lehetőségük például a támogatott lakhatási és támogató szolgáltatások önálló elindítására vagy támogatására, ahogy más helyi kezdeményezések indítására, felkarolására is.

A jelen kiadvány célja tehát, hogy áttekintse, milyen olyan önkormányzati lehetőségek vannak, amelyekkel a fogyatékos személyek lakhatása helyben támogatható. Az egyes lehetőségekre néhány jó gyakorlatot is összegyűjtöttünk inspiráló példaként.

Demográfia

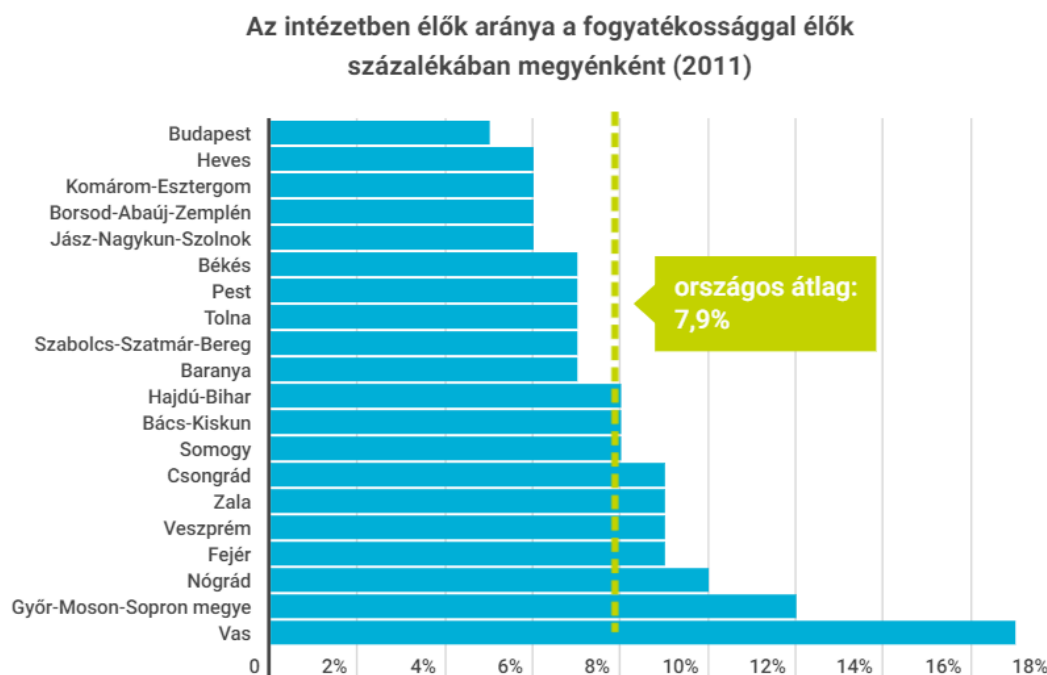
Mielőtt azonban a lehetőségekre és a jó gyakorlatokra rátérnénk, nemcsak arra kell kitérjünk, hogy miért az önkormányzatokat igyekezünk megszólítani, hanem arra is, hogy kikről van szó. Hányan vannak az érintettek, milyenek az életkörülményeik, és milyen szükségleteik vannak?

A válasznak egyszerűnek kellene lennie, hiszen [a népszámlálási adatgyűjtés](#) foglalkozik a lakosság fogyatékossgaival, korlátozottságaival is. Az egyes censzusok eredményei közt azonban jelentős különbségek vannak, és arról sincsen konszenzus, hogy ki is számít fogyatékos személynek. **A 2022-es népszámlálás eredményei szerint 270 ezer fogyatékossgal élő ember él Magyarországon, míg a 2011-es népszámláláson még 490 ezren vallották magukat fogyatékosnak. Ha viszont a fogyatékossgához hozzávesszük a súlyos korlátozottsággal élő emberek számát is, akkor az idei népszámlálás szerint is már több mint 750 ezer emberről beszélhetünk, ami a lakosság közel 8%-át jelenti. Az érintettek közül nagyjából 100 ezer fő részesül [fogyatékossgai támogatásban](#).**

Az előző censzushoz képest jelentős változás a fogyatékossgákat fizikai állapot szerint [kimutató bontásban látszik](#). Ebben a 2011-es népszámláláson még a lakosság 5%-a vallotta érintettnek magát, tavaly viszont már kevesebb, mint 3%. A különbség vélhetően részben módszertani különbségekben keresendő, de másrészt annak is köszönhető, hogy az idős emberek érzék- és mozgásszervi állapotának önértékelésekor az új kérdéssorban inkább a korlátozottság és nem a fogyatékossga kategóriába sorolták be magukat. A legfontosabb tényezők közt van, hogy több mint 2,7 millióan nem is válaszoltak a fogyatékossgákkal kapcsolatos kérdésekre.

Ami viszont biztos: a különböző kategorizációk és népszámlálási adatok szerint a lakosság 3-8% él meg olyan korlátozottságokat, melyek a társadalmi részvételében akadályozzák. Ez az adat azt valószínűsíti, hogy minden hazai önkormányzatnak van olyan polgára, aki érintett, és emiatt akadályozva lehet a társadalmi részvételben. Ha a támogató családtagokat is ide vesszük, akkor akár minden ötödik magyar személynek lehet a témában érintettsége, de tapasztalata mindenképpen. A valóságban persze a helyzet árnyaltabb, hiszen a fogyatékos személyek nem lakosságarányosan élnek az egyes településeken, településtípusokon. Míg a nagy intézmények jellemzően a perifériákon, kistelepüléseken találhatóak, addig az érintettek 70%-a városokban él, azonban csak 15%-uk a fővárosban.

2022-ben összesen 23 ezer ellátott élt tartósan fogyatékos személyek otthonában, de [közel 90 ezren átmeneti elhelyezésben](#). A férőhelyek túlnyomó többsége nagy létszámú intézményben található, és csak 1399 ellátott élt 2022-ben fogyatékos személyek lakóotthonában (ami maximum 12 férőhelyes lehet). Emellett pedig 2292 ellátott élt 2022-ben fogyatékos személyek részére fenntartott és támogatott lakhatásban. Ugyanakkor településenként a férőhelyek megoszlása másként alakul a fogyatékos népesség arányához képest. Ábra: <https://habitat.hu/sites/lakhatasi-jelentes-2020/akadalymentesseg/>

Download data

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2011.

Ez alapján úgy tűnhet, hogy az érintettek többsége családban vagy önállóan él. Azonban ez a kép félrevezető, mivel ezeknek az embereknek a jelentős része valójában nem önálló módon,

hanem ellátatlanul, vagy informális kapcsolati hálóra, és családtagokra támaszkodva tudja éli az életét. A fogyatékos személyek széles körének van szüksége arra, hogy fizikai akadálymentesítéssel vagy szolgáltatásbeli támogatásokkal tegyék lehetővé számukra az önálló vagy önállóbb életvitelt, és más megoldás híján élnek a származási családjuk által biztosított lakóhelyen, felnőttként is gyerek szerepbe szorulva, gyakran függetlenül attól, hogy képesek lennének-e az önálló életvitelre. A mozgáskorlátozott emberek ráadásul akadálymentesség vagy támogató szolgáltatások hiányában sokan otthonuk fogságában élnek, amelyet elhagyni sem képesek – ennek szívszorító példái olvashatóak az *Önállóan Lakni* kutatás 2016-os [esettanulmányai közt](#) –, mások pedig a [családjuk gondoskodására szorulnak](#), és ezekben az esetekben a támogató családtagok is ki vannak szolgáltatva a szolgáltatáshiányos társadalmi környezetnek.

<https://habitat.hu/sites/lakhatasi-jelentes-2020/akadalymentesseg/>

Hogyan segíthetik az önkormányzatok a fogyatékos emberek lakhatását?

Hiába a Fogyatékosokkal Élő Személyek Jogairól szóló ENSZ Egyezmény 2007-es [hazai ratifikálása](#), a fogyatékos emberek lakhatásának biztosítása az önkormányzatoknak a szociális törvény szerint nem kötelező feladata, de az állam sem vállalja érte a felelősséget.

Azonban az érintettek lakhatási problémája, ahogy minden más lakhatási probléma, és a rájuk reagáló alulról jövő válaszok is könnyebben érintkeznek a helyi, mint az országos politikával. Ez gyakran más ellátórendszeri és lakhatási kihívásokra is igaz. Ezek előbb is jutnak el a helyi döntéshozókhoz, mint az országos szintre, ezért gyakran előfordul, hogy az önkormányzatok nem csak a kötelezően ellátandó feladataikra keresnek megoldásokat,

hanem különösen az ilyen hiányos szolgáltatási hálóval bíró területeken felkarolnak helyi kezdeményezéseket, vagy maguk indítanak ilyet.

Emellett viszont a helyi önkormányzatoknak az önkormányzati törvény szerint is lehetősége van saját hatáskörben többféle területen is belépnie az ellátások biztosításába. Emellett maga a köztulajdonban lévő lakásállomány is túlnyomó részben az önkormányzatok tulajdonában áll. Így az önkormányzatok az egyetlen olyan közpolitikai szereplőnek számítanak, akiknek, ha még oly csekély, de létező mozgásterük van a lakhatási problémák kezelésére.

Az [önkormányzati lakásállomány alakulása](#) a KSH adatai alapján láthatóvá teszi, hogy így is csak az ingatlanállomány 2-4%-áról beszélünk országrésztől függően. Emellett az elmúlt évtizedben a lakbérek [duplázódása](#) nagy nyomást helyez a piacon bérlő háztartásokra, ami szintén a helyi önkormányzatokhoz jut el, másrészt az átlag alatti keresetből gazdálkodó fogyatékos személyeket és otthonápoló családtagjaikat az átlagnál súlyosabban érinti.

Kézinfekvő lehetőséget jelentene tehát az önkormányzatok számára a saját, még oly csekély lakásállomány akadálymentesítése és bérbeadása önállóan élő fogyatékos személyek számára; a helyi lakásakadálymentesítési támogatások bevezetése; a Támogatott Lakhatás szolgáltatás; egyéb, nem-intézményes lakhatási megoldás fenntartása vagy támogatása; valamint az otthonukban, akár családjukkal, akár egyedül élő fogyatékos személyek szolgáltatásokkal való támogatása is.

Az egyes lehetőségek elindítása előtt azonban számos akadály tornyosul. Az önkormányzatok sokszor ugyan támogatnak egyéni szükségleteket, de intézményes vagy közpolitikai szintű mozgásterükkel nem vagy alig tudnak élni.

Megfontolás tárgyát képezik mind a többi (nem fogyatékos, de más támogatásra szoruló) választópolgár szükségletei és azok anyagi vonzatai, és általában az önkormányzatok szűkös anyagi lehetőségei. Emellett a központi támogatás, és nem utolsósorban a vonatkozó tudás és tapasztalat hiánya is a helyi kezdeményezések útjában állnak.

Mindezek miatt a helyi kezdeményezésekből valójában nem áll össze a jó gyakorlatoknak egy olyan hálózata, amelyre támaszkodva teljeskörűen bemutathatnánk az önkormányzatok mozgásterét a témában. Emiatt a dokumentum további részében az elvi lehetőségekről lesz szó először, az alábbi területeken:

- **otthoni és nappali szolgáltatások és pénzbeli támogatások,**
- **akadálymentes lakások és akadálymentesítési támogatások,**
- **támogatott lakhatás szolgáltatás indítása,**

- **idősek számára nyújtott szolgáltatások elérhetővé tétele fogyatékos személyek számára is.**

Ezután térünk ki azokra a jó példákra és egyedi kezdeményezésekre, amelyek előremutatóak a fogyatékos személyek lakhatásának terén.

A szociális- és önkormányzati törvény szerinti ellátások helyi vonatkozásai a fogyatékos személyek lakhatásának támogatására - az időseknek nyújtott szolgáltatások kiterjesztése minden rászorulóra

A szociális feladatellátást a [szociális törvény](#) szabályozza, támogatásokra, és szolgáltatásokra osztva fel ezeket. Az Önkormányzati Törvény pedig ezek közül **az önkormányzatok feladatellátási körébe sorolja mind az egészségügyi alapellátás, mind a szociális, gyermekjóléti szolgáltatások és ellátások, mind a lakás- és helyiséggazdálkodás feladatainak ellátását, valamint a területén hajléktalanná vált személyek ellátásának és rehabilitációjának, és a hajléktalanná válás megelőzésének biztosítását is.**

A szociális törvény szerinti bontásban az ellátások pénzbeli, kedvezményként járó, és szolgáltatásbeli ellátásokra [oszthatóak fel](#). Változó, hogy ezekhez az önkormányzatoknak milyen feladatellátása kapcsolódik, és az is, hogy van-e módjuk a fogyatékos személyek lakhatásának javítására fordítani ezeket.

Pénzbeli támogatások - célzott lakhatási támogatás fogyatékos személyek számára normatív alapon nem érhető el, azonban önkormányzatok saját hatáskörben nyújtanak meghatározott célú, például lakás akadálymentesítési támogatást idős és fogyatékos személyek részére. **A legjelentősebb helyben adható pénzbeli támogatás a települési támogatás. Ez a szociális törvény szerint biztosítható a lakhatáshoz kapcsolódó rendszeres kiadások viseléséhez, a lakhatási kiadásokhoz kapcsolódó hátralékot felhalmozó személyek részére, valamint a 18. életévét betöltött, tartósan beteg hozzátartozó ápolását, gondozását végző személy részére is, azonban a helyi rendeletekben kiegészíthető a támogatottak köre, így a fogyatékos személyek lakhatásának helyi támogatására is alkalmas lehet. A pénzbeli szolgáltatások teljes körű bemutatására vállalkozik a [Kézenfogva Alapítvány Infobázisa](#).**

Természetbeni szolgáltatások lehetnek a települési rezsitámogatások, különösen közműszolgáltatási díjtvállalás vagy tüzelőanyag biztosítása. Az érintettek jellemző alacsonyabb jövedelme miatt a fogyatékos személyek és az otthonápoló családtagok számára ezek biztosítása ugyancsak indokolt, és lehetséges is.

Kedvezmény lehet a védendő fogyasztó státusz a fogyatékos személyek számára, amely a lakhatás biztonságát támogatja a közmű hozzáférés könnyítése révén. Az érintettek jogosultak más, (pl utazási) kedvezményekre, melyek azonban nem a lakhatási területhez kapcsolódnak.

A személyes gondoskodást nyújtó alapszolgáltatások körébe tartoznak azok a szolgáltatások, amelyeket az ügyfelek otthonukban, intézményi bentlakás nélkül vesznek igénybe. Ennek a körnek több szolgáltatásának kiemelt célcsoportját jelentik az idősek mellett a fogyatékos személyek. **Ebben az ellátási körben a fő problémát az egyenlőtlen hozzáférési lehetőségek és feltételek jelentik: sokan nem jutnak hozzá a számukra szükséges otthoni vagy nappali ellátásokhoz.**

A személyes gondoskodást nyújtó alapszolgáltatások körébe olyan otthoni szolgáltatások is beletartoznak, mint a házi segítségnyújtás, a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, a támogató szolgálatok, vagy az időseknek nyújtott otthoni szolgáltatások. **Ezek egy részébe az önkormányzatok mint a szolgáltatások fenntartói is gyakran bekapcsolódnak, illetve egyes szolgáltatások esetében törvényi kötelezettségük biztosítani egy részüket. Ha az adott önkormányzatnak hiányzik olyan szolgáltatása, amelyet normatívával támogatottan tudna biztosítani, érdemes megvizsgálni a szolgáltatás nyújtásának helyi feltételeit.**

Az otthoni szolgáltatások körében **a házi segítségnyújtás** érhető el a legszélesebb körben, mivel ezt az önkormányzatoknak kötelező feladata biztosítani. E szolgáltatás leggyakoribb fenntartói is éppen az önkormányzatok. Az idősödő lakosság igényei helyben jelentkeznek, és a megszervezésükhöz szükséges kapacitásokat gyakran nehéz külső partnerekhez kiszervezni. Azonban mivel az Önkormányzat az alapszolgáltatások felelőseként rendelkezik ezekkel a kapacitásokkal, a jogosultak körét kiterjesztheti a fogyatékos személyekre is. Ez különösen fontos lenne akkor, ha nem nyújt más ellátásokat kifejezetten fogyatékkal élő személyeknek, vagy ha ezekhez a szolgáltatáshoz az érintettek máshonnan nem férnek hozzá.

Ehhez képest **a fogyatékos személyek önálló életvitelének támogatását célzó támogató szolgálat** csak az ország településeinek nagyjából 10%-án érhető el az Szociális [Ágziati Portál](#) intézménykeresője alapján, és az esetek nagyjából harmadában működik önkormányzati fenntartásban. Ezzel összhangban, a Budapest Intézet is [azt találta](#) a 2016-os mikrocenzus adatai közt, hogy a rászorulóknak csak 12%-a fér hozzá támogató szolgálati szolgáltatásokhoz. **Holott a támogató szolgáltatások a fogyatékos személyek önálló otthoni életének kulcsfontosságú elemei, és a biztosításukhoz állami támogatás igényelhető, így például az ország egyik leghátrányosabb helyzetű kistérségében, a Szécsényi kistérségben is önkormányzati fenntartásban, állami forrásból tud működni.**

Az új támogató szolgálatok elindításának finanszírozási korlátai vannak, hiszen az érintettek kevesen tudnak fizetni az igénybe vett szolgáltatásokért, azonban az önkormányzatoknak az alapszolgáltatásaik körében gyakran elérhető olyan szolgáltatási háló és infrastruktúra, amelyek alapján a támogató szolgáltatást is tudnák – akár kedvező térítési díj ellenében is – biztosítani.

Önkormányzati fenntartásban elérhető otthoni szolgáltatások:

Önkormányzati fenntartású szolgáltatások	A szolgáltatást biztosító önkormányzatok száma
Házi segítségnyújtás	774
Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás	146
Támogató szolgáltatás	95
Tanyagondnoki szolgáltatás	444

Az otthoni ellátások túlnyomó többsége egyébként a fogyatékos személyekre nem célzott. Az egyetlen célzott ellátás a támogató szolgáltatás, mely egyébként nagyjából 300 településen érhető el országszerte, ami kevesebb, mint a települések 10%-a. A szolgáltatást a 95 önkormányzat mellett főként egyházi szolgáltatók nyújtják. Így az érintettek túlnyomó része már csak területi alapon sem férhet hozzá. Ezért az önkormányzatok mozgástere a támogató szolgálat indításában, támogatásában jelentős, és szükséges is: ameddig az idősödő lakosság túlnyomó része, különösen a nagyobb településeken, eléri ezeket a szolgáltatásokat, addig a fogyatékos személyek sok esetben szolgáltatás nélkül maradnak, így szorulnak ki családjaikkal együtt sokan a társadalmi életből.

Minél [kisebb egy település](#), annál kevésbé valószínű, hogy maga tudja biztosítani az alapszolgáltatásokat, vagy hogy azok helyben elérhetőek.

A szakellátás, intézményi elhelyezés körébe azok a szolgáltatások tartoznak, amelyeket bentlakásos szervezésben biztosítanak a fenntartók. A fogyatékos személyek lakhatásának biztosítását a rendszerváltásig alapvetően bentlakásos formában képzelték el, és hiába van mára konszenzus arról, hogy a szakmai és társadalmi cél az érintettek önálló lakhatásának megteremtése, mégis túlnyomórészt csak intézményi (vagy semmilyen) férőhelyek érhetőek el a számukra.

Országszerte a kiváltási folyamat ellenére még mindig húszezernél több fogyatékos személy él intézményben, közülük csak háromezer fő került lakóotthoni ellátásban. Ez a támogatott lakhatás szolgáltatáshoz hasonló szám, az érintettek egy százaléka körüli, azonban nem ennek bővítése mellett érvelünk. Az érintettek többsége nem speciális szükségletek, hanem a lakhatási helyzetük megoldatlansága miatt szorulnak intézményi ellátásba, és a Támogatott lakhatás, valamint az otthoni támogató szolgálati ellátás is alkalmasak a megfelelő infrastruktúra, és szakértelem, valamint szolgáltatási gyűrű mellett az igények kielégítésére. Az egészségügyi ellátásokat pedig nem a szociális, hanem az egészségügyi intézményrendszerben kellene megoldani. Annak ellenére tehát, hogy **más szolgáltatások híján** a bentlakást nyújtó intézményekre is nagy a várólista, az önkormányzati, állami, vagy civil fejlesztéseknek sem ebben az irányban célszerű gondolkodnia.

Az intézményi férőhelyek kapcsán fontos szem előtt tartani, hogy itthon sokan ellátatlanok, és az intézményi várólisták nem az ellátások megfelelő színvonala vagy tartalma, hanem más választási lehetőség híján hosszúak. A CRPD Egyezmény és a szakmai szervezetek szerint

semelyik intézményi elhelyezési forma nem jogszerű, csak a támogatott lakhatás, mely lényege szerint nem intézmény. A lakóotthoni férőhelyek kivételével az összes többi olyan tömegintézményi forma, amely bezárandó és megszüntetendő.

A rendszer legnagyobb hiányossága, hogy a fogyatékos személyek esetében az intézményi elhelyezésre és az otthoni szolgáltatásokra van normatíva, azonban egyik esetben sem fér hozzájuk minden igénylő, mert sokkal alacsonyabb az ellátási férőhelyek, mint az igénylők száma. Emellett, ahogy ez általános lakáspolitikai problémaként is megjelenik, célzott lakhatási támogatás fogyatékos személyek számára nem érhető el.

Az érintettek érdeke az lenne, hogy legyenek elérhetőek célzottan fogyatékos emberek számára kidolgozott megoldások. Jelenleg azonban a legtöbb önkormányzat főleg idős személyek számára nyújt változatos szolgáltatásokat. Érdemes áttekinteni, hogy ezek közül melyek azok, amik a fogyatékos emberek életét is megkönnyítenék, és ha ezekhez a hozzáférés számukra nem egyértelmű, akkor bővíteni kell a jogosultak körét a fogyatékos személyekkel is.

A konkrét szolgáltatásokról és a fenntartásról információ elérhető a Szociális Portál [szakmai intézménykereső felületén](#), a fenntartói adatok innen származnak. Ez az oldal nem elég széles körben ismert, holott az adatbázis lehetőséget biztosít az önkormányzatoknak arra, hogy más önkormányzati fenntartókkal az adott kötelező vagy önként vállalt feladatokkal kapcsolatban tapasztalatcserét kezdeményezzenek.

Az önkormányzati lakásállomány akadálymentessége és elvi hozzáférhetősége, helyi akadálymentesítési támogatás lehetősége

A fogyatékos személyek nagyjából fele mozgáskorlátozott, vagy mozgásában is korlátozott. Ezért ha az érintettek lakhatásáról gondolkodunk, fontos, hogy jelentős szerepet kapjon az akadálymentes lakásállomány megléte, elérhetősége és megfizethetősége is. Mivel az önkormányzatok a közkézen lévő ingatlanok elsődleges tulajdonosai, ezért a lakások akadálymentesítésében és az akadálymentes lakások bérbeadásában a szerepük kulcsfontosságú még akkor is, ha az összes önkormányzati lakás mindössze az ingatlanállomány 2%-át teszi ki.

Erre jó példa a Józsefvárosi Önkormányzat [akadálymentes lakásokra kiírt pályázata](#), mely könnyen érthető szövegezéssel készült; a XIII. kerület [kiírása](#), mely protézissel élő vagy kerekesszékes igénylők számára érhető el; vagy akár a kecskeméti önkormányzat nyugdíjasoknak dedikált bérlakásai, melyek akadálymentességük révén ugyancsak [hozzáférhetőek kerekesszékes bérlők számára](#).

Az akadálymentes lakásállomány fenntartása és célzott pályáztatása önmagában is megoldhatná sok önellátó mozgáskorlátozott emberek számára a megfizethető lakhatás

kérdését, de másoknak, szolgáltatásokra szoruló fogyatékos személyeknek, és fogyatékos családtagot otthon ellátó háztartásoknak is szüksége lehet fizikai akadálymentesítésre is. Ez ráadásul a lakásállomány birtokos Önkormányzatok számára saját hatáskörben is megoldható. Ugyanakkor a lakásállomány felújításának legnagyobb korlátja, hogy erre nincsen normatív költségvetési támogatás, így valójában erre a helyi lakáspolitikai koncepciók keretében van az önkormányzatoknak mozgásterük: ha a lakásgazdálkodásból – akár bérbeadásból, akár eladásból – származó bevételt kizárólag lakáspolitikai célokra, különösen lakások felújításába forgatják vissza, ahogy a [Lakhatási Minimum](#) közpolitikai anyagban javasolják lakhatási szervezetek, akkor kevesebb lakás maradna üresen az önkormányzati állományból. Az így megvalósuló felújítások körében az akadálymentesítés vagy az adott bérlő igényeire szabott hozzáférhetőség biztosítása is megoldható volna.

Az Önkormányzatoknak a saját lakásállomány akadálymentesítésén és bérbeadásán túl lehetősége van az érintettek akadálymentesítési támogatásban részesíteni. Ennek a támogatásnak a jelentősége egyre nő, mivel a központilag az [MBH bankon](#) és az [OTP bankon keresztül](#) elérhető 300 ezer forintos [akadálymentesítési támogatás](#) egyre inkább elértéktelenedik; illetve amint már a 2016-os Önállóan Lakni kutatás is jelzi, az érintettek nehezen tudnak megfelelni a kapcsolódó adminisztrációs elvárásoknak.

Ez a támogatási forma jó szándékot tükröz, de felemás is. Egyfelől csak az eleve jobb helyzetű, szűk tulajdonosi réteg számára érhető el, ugyanakkor a baleset vagy idősödés miatt szerzett fogyatékossgal rendelkező emberek számára jelentős segítség az autonómiájuk megőrzésében. Abból a szempontból is felelős megoldásnak tekinthető, hogy minél inkább tud segíteni egy önkormányzat az önálló életvitel meghosszabbításában ilyen esetekben, annál inkább elkerülhető, hogy az egyének intézményi ellátásra vagy intenzívebb szolgáltatáscsomagra szoruljanak. Ezért érdemes az önkormányzatoknak elgondolkodniuk azon, hogy a jogosultak körében egyfelől népszerűsítsék a szolgáltatást, másfelől segítsék őket az igénybevételben.

Emiatt kézenfekvő szolgáltatásbeli támogatási lehetőség az is, hogy az önkormányzatok ügyintézési kapacitást biztosítsanak az érintetteknek a támogatás igénybevételéhez, és forrás függvényében ehhez kapcsolják kiegészítő támogatásként a helyi akadálymentesítési támogatás biztosítását, melynek nyújtására az ügyintézési támogatás nélkül is van lehetőség.

Helyi akadálymentesítési támogatás biztosításának útja lehet pályázati kiírás, vagy helyi normatív támogatás. Jó példái a Fővárosi Önkormányzat által létrehozott Fővárosi Szolidaritási Alap (FSZA), amit a Fővárosi Szociális Közalapítvány (FSZKA) írt ki. Az FSZA 2022-es pályázati kiírás során 9 akadálymentesítést célzó projekt [nyert el támogatást](#), melyek közt önkormányzati- és magánlakások akadálymentesítése, és a Mozgássérültek Budapesti Egyesülete által elnyert digitális akadálymentesítés mintaprojekt is szerepel.

A helyi lakás-akadálymentesítési támogatások elérhetőek több fővárosi kerületben és megyei jogú városban is, általában a népesebb településeken. Több más település közt Szeged is [önkormányzati rendeletben](#) határozza meg, hogy a lakáscélú támogatás a saját lakás akadálymentesítésére is igénybe vehető. A helyi lakás-akadálymentesítési támogatást magánszemélyeknek a mozgáskorlátozottak helyi egyesületei, a Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (MEOSZ) tagszervezetei is szoktak nyújtani. **A helyi lakás-akadálymentesítési támogatások jó példája a Hegyvidéki Önkormányzat [Otthon Megöregedni](#) pályázati lehetősége is, mely idősekre fókuszál ugyan, de a lakás-akadálymentesítési lehetőség miatt érdemes lenne célzottan a fogyatékos személyek körében is meghirdetni.**

Az akadálymentes lakások hozzáférhetőségével kapcsolatos legnagyobb probléma a fizikai hiányok mellett az **információhiány**. 2015-16 során az Önállóan Lakni - Közösségben élni kutatás keretében a 23 budapesti kerületi önkormányzatot több témában kérdeztük az akadálymentességgel és hozzáférhetőséggel kapcsolatban. Többek közt arra voltunk kíváncsiak, hogy mekkora az adott kerületben elérhető önkormányzati bérlakások száma, ezek közül hány akadálymentes, illetve hány lakáson végeztek akadálymentesítéssel kapcsolatos feladatot 2010. január és 2016. december közt.

[A kutatás eredményei](#) közül a legmeglepőbb nem az volt, hogy mennyire csekély az akadálymentes lakások száma még a Fővárosban is, hanem az, hogy a kerületek nem ismerték fel annak jelentőségét, hogy nyilván kellene tartaniuk és a lakáspályázatban is megjelentetni a lakásaik akadálymentességét. A válaszadó kerületek túlnyomó többségének nem volt információja a lakásállományuk akadálymentességéről. A 2016-os adatkérés eredménye szerint a kerületek tulajdonában álló mindösszesen több, mint 40 000 önkormányzati tulajdonban álló ingatlan esetében 33 lakásról állította biztosan a tulajdonos kerületi önkormányzat, hogy akadálymentes. A Fővárosi Önkormányzat esetében csak a nyugdíjasházi lakások akadálymentessége ismert.

Ha az Önkormányzatok nyilvántartanák az akadálymentes és akadálymentesíthető ingatlanjaik listáját, akkor ebből egyfelől az érintettek felé célzott lakáspályázatok, másfelől donorok felé célzott támogatási kérések születhetnének. Ez az intézkedés fokozatosan is bevezethető, és sokkal inkább munkaszervezéssel kapcsolatos, mintsem azonnali ráfordításbeli igénye lenne. Fontos előrelépést jelentene azonban az érintettek lakhatási lehetőségeinek terén mind a konkrét lehetőségek, mind a láthatóság, mind a közpolitikai gondolkodás szempontjából.

Annak érdekében, hogy lássuk, hogy hogyan alakult a fővárosban a lakások akadálymentességének nyilvántartása a kutatás óta eltelt időszakban, jelen dokumentum írásakor megismételtük az Önállóan Lakni kutatás adatfelvételének következő két kérdését:

- Hány lakás akadálymentes a kerületben?
- Hány lakáson végeztek akadálymentesítéssel kapcsolatos feladatot 2016. január óta?

A válaszokat - a válaszadó kerületek részéről - a következő táblázatban mutatjuk be, de az adatkérésre küldött válaszok [itt is](#) böngészhetőek. A 2016-os adatkéréshez képest a XI. és XIII. kerületben nőtt az akadálymentes lakások száma, és összességében kevesebb kerülettől kaptunk választ a kérdésre. **Mind az akadálymentesítési munkák elvégzése, mind a nyilvántartásuk olyan jó gyakorlat, melyet minden önkormányzatnak érdemes lenne bevezetnie. Adatbázisokkal ugyanakkor az önkormányzatok nem csak a saját lakásállományuk akadálymentességének nyilvántartásával segíthetnek, hanem például [lakásügynökség](#) indítása esetében az abba bevont állományról is nyilván kell tartani a hozzáférhetőségét, aakadálymentességét. Sőt, az önkormányzatok felléphetnek úgy is, hogy a területükön akadálymentes lakással rendelkező magánszemélyek ingatlanjainak célzott meghirdetésében lakáskezelési szerződés nélkül, csupán adatgyűjtéssel és meghirdetéssel működnek közre.**

Néhány kerület, így az első, vagy a harmadik, vagy a huszonkettedik a válaszadás elkerülésére törekedett, így volt olyan jegyző, aki kérte a ‘lakás’ és az ‘akadálymentesség’ fogalmainak definiálását, akadt, aki válaszában az akadálymentesség fogalmának szerteágazó voltára hivatkozva nem közölt adatot, míg megint más a helyi esélyegyenlőségi stratégiát küldte el adatközlés helyett.

Kerület	Hány akadálymentes lakást tartanak nyilván?	Hány lakáson végeztek akadálymentesítési munkákat 2016 január óta?
I	nem közölt adatot	nem közölt adatot
II	5	4 lakásban
III	nem közölt adatot	nem tartják nyilván
IV	nem tartják nyilván	nem tartják nyilván
V	2 akadálymentes, több akadálymentesen megközelíthető	nem volt ilyen munkavégzés
VI	1	az adatkérés idején egy lakás akadálymentesítése zajlik
VII	nincs	az adatkérés idején 5 db önkormányzati lakás akadálymentesítése zajlik az FSZKA támogatásával.
VIII	nincs	az adatkérés idején 5 lakás akadálymentesítése zajlik
IX	nem tartják nyilván	nem tartják nyilván
X	6	nem tartják nyilván
XI	4	nem volt ilyen munkavégzés

XII	nem tartják nyilván	magánszemélyek lakásakadálymentesítését támogatják
XIII	14	4 lakásban
XIV	1	1 lakásban
XV	nem válaszolt	nem válaszolt
XVI	nem tartják nyilván	6 lakásban
XVII	nincs	nem volt ilyen munkavégzés
XVIII	nem tartják nyilván	nem tartják nyilván
XIX	2010 óta 6 lakás, de a nyilvántartás nem teljeskörű	2
XX	1 lakás, de a nyilvántartás nem teljeskörű	1 lakáson.
XXI	2	nem tartják nyilván
XXII	nem közölt adatot	nem közölt adatot
XXIII	az önkormányzat tulajdonában álló lakások közül egy sem.	egyiken sem

A támogatott lakhatás szolgáltatás önkormányzati működtetési és támogatási lehetőségeiről

A támogatott lakhatás szolgáltatás célja, hogy a fogyatékos személyek lakhatását és önálló életvitelét szükség szerint tartósan is biztosítani tudja. A támogatott lakhatás szolgáltatás a kitagolási folyamat részeként kapott először jelentős szerepet, azonban tavaly megjelent már olyan [kiírás is](#), melynek keretében nem csak a kiváltási folyamatban lévő intézmények, de önkormányzatok, és civil szervezetek új szolgáltatásként is pályázhattak támogatott lakhatás szolgáltatás fejlesztésére. A nyertes pályázatok közt elsősorban civil fenntartók nyertek el forrást erre, az Önkormányzatokat mintha nem fogná meg ez a lehetőség, vagy nem is igazán tudnának róla.

Ezt támasztja alá az is, hogy a Szociális Ágazati Portál [keresőfelülete szerint](#) az országban egyetlen önkormányzati fenntartású támogatott lakhatás szolgáltatás üzemel, a Mándoki térségi szociális központ támogatott lakhatás telephelye, az országszerte összesen 143 engedélyes szolgáltatás közül, melyekből 109 érhető el fogyatékos személyek számára.

A Mándoki első fecske [EFOP forrásból valósult meg](#), és jelen dokumentum írásakor a műszaki átadás zajlik, így működési tapasztalatokról még nem tudunk beszámolni. Az EFOP pályázat keretében több támogatott lakhatás szolgáltatás indítása van folyamatban, így jelen dokumentum írásakor a 109 engedélyes szolgáltató közül száz körül van azok száma,

amelyek már ügyfelet fogadnak. Ez ígéretes fejlemény a férőhelyek jövőbeli bővülésére nézve, azonban sajnálatos, hogy az önkormányzatok szerepvállalása továbbra is alacsony.

Az igényhez képest, fenntartótól függetlenül az összes 143 szolgáltató is elenyészően alacsony szám. A fenntartók nagyobb része vállalkozás, kisebb része kormányzati fenntartású integrált szociális központ. A 22 civil és 9 egyházi fenntartót kerestük meg azzal kapcsolatban, hogy milyen együttműködésük van a szolgáltatás üzemeltetésében a helyi önkormányzattal. A szolgáltatók egyike sem számolt be róla, hogy a helyi önkormányzattal szolgáltatási szerződés vagy más finanszírozás keretében rendszeres hozzájárulásban részesülnének a működésükhöz, azonban például a [Debreceni Fény Háza](#), és a Kézenfogva Alapítvány szakmai egyeztetésekről, és az utóbbi helyiség támogatásról is beszámolt. Jellemző, hogy a szolgáltatás indításának úttörői, például a csömöri támogatott lakhatást már 2017 óta működtető [Egyenlő Esélyekért Alapítvány](#) a szolgáltatásnyújtáson túl a területen változatos munkát is végez, valamint képzést is tart, így egy önkormányzati szolgáltatásfejlesztési programnak is ideális partnere lehetne.

Az, hogy a fenntartók körében az önkormányzatok gyakorlatilag nem jelennek meg, azért különösen szomorú, mert bár a támogatott lakhatás szolgáltatás az önkormányzatoknak nem kötelező feladata, de az önkormányzatoknak lehetőségük van a szolgáltatást központi költségvetési támogatással működtetni, valamint az elindítására is pályázni. A működtetéshez szükséges béren felüli kiadásokhoz is költségvetési támogatás igényelhető: a Költségvetési törvény 44. 1.3.4. paragrafus határozza meg a szociális feladatok ellátásának állami támogatásainak jogcímét.

A statisztikákon túl, az összes megkeresett intézmény és érintett egyének, valamint családok tapasztalatai is azt mutatják, hogy minden támogatott lakhatás férőhelyre túljelentkezés van, gyakorlatilag a térítési díjtól függetlenül, és sok olyan igénylő szeretné igény bevenni a szolgáltatást, akik jelenleg a férőhelyek számának szűkössége miatt nem férnek hozzá.

Hogy a támogatott lakhatás szolgáltatásban rejlő mozgásteret bemutassuk, először is röviden bemutatjuk, hogy mit takar ez a szolgáltatás.

A támogatott lakhatás szolgáltatás keretében a szolgáltatók komplex szolgáltatás keretében **lakhatást és szolgáltatási gyűrűt** biztosítanak a szolgáltatást igénybevevőknek. A szolgáltatás egyben vehető igénybe. A beköltözőktől a fenntartó az állami normatíva felhasználása mellett térítést, hozzájárulást kér. A támogatott lakhatás szolgáltatás célcsoportjai nem csak a fogyatékos személyek, de pszichiátriai betegek és függők is lehetnek. A szolgáltatási gyűrű elemei célcsoportonként eltérnek, és azoknak a szolgáltatásoknak a körét jelentik, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az adott egyén képes legyen a lehetőségek fényében elérhető önálló életvitelre, és a lakhatásának a leginkább önálló megoldására.

A fogyatékos személyek számára nyújtott támogatott lakhatás szolgáltatás - az egészségügyi és rehabilitációs szolgáltatásokon kívüli - szolgáltatási gyűrűje nagy

mértékben egyezik az önkormányzatok által biztosított vagy megszervezett alapszolgáltatások körével, így az önkormányzatok részéről a törvényi, finanszírozási és tárgyi feltételrendszer is adott a szolgáltatás elindításához. Ez a lehetőség véleményünk szerint az önkormányzatok egyik legfontosabb mozgásterét jelentheti a jövőben a fogyatékos személyek lakhatásának támogatásában, ezért érdemes az önkormányzati jelölteknek vállalásokat tenni támogatott lakhatás szolgáltatás indítására.

A civil fenntartók által működtetett támogatott lakhatás szolgáltatások köréből vannak olyanok, akik kapcsolatban állnak a helyi önkormányzattal. A tapolcai [Kulcsprogram](#) jelentősége nem csak a lakhatási lehetőség biztosítása, hanem a fogyatékos személyek számára nyújtott szolgáltatások fejlesztésének áttekintése. Annak ellenére, hogy a lakhatási programnak az önkormányzat nem finanszírozója, a városi és térségi szociális fejlesztések terén együttműködésben állnak. Hasonlóképpen Debrecenben a támogatott lakhatás szolgáltatást biztosító Fény Háza Alapítvány támogatási vagy szolgáltatási szerződésben ugyan nem áll az önkormányzattal, de kérdésünkre válaszolva elmondták, hogy a városi szociálpolitikai kerekasztal tagjaként a helyi közpolitika formálásában van módjuk részt venni. A Down Alapítvány [több támogatott lakhatást](#), és intézményi elhelyezést is üzemeltet, az önkormányzati partnerségük az alapszolgáltatások és intézményi elhelyezés területén, nem pedig a támogatott lakhatás szolgáltatás működtetésében vannak elsősorban.

Meglátásunk szerint ameddig az önkormányzatok nem lépnek be fenntartóként a támogatott lakhatás szolgáltatás biztosításába, addig is érdemes volna a fenntartókkal a jelenleginél szorosabb együttműködést kialakítani, hiszen a független fenntartóval működő támogatott lakhatás szolgáltatások is jellemzően a helyi problémákra adnak választ. Így indokolt például önkormányzati épület biztosítása a szolgáltatás elindításához külső fenntartó számára is, ahogy a kapcsolódó szolgáltatási gyűrűben mind a nappali szolgáltatások, mind a szállítószoftver, és az otthoni szolgáltatások terén is vállalhat szerepet az önkormányzat akár infrastruktúrája, akár alapszolgáltatásai révén akkor is, ha az egész szolgáltatásnak nem ő a fenntartója.

Az önkormányzatoknak módjuk van saját szolgáltatás híján az ingatlanállományukból pályázatot hirdetni támogatott lakhatás szolgáltatás biztosítására külső fenntartó számára, illetve módja van a rászorulókat, különösen olyanokat, akik máskülönben hajléktalanellátásba szorulnának ki, vagy ellátatlanul maradnának, más fenntartó által üzemeltetett támogatott lakhatásban térítésidej-támogatásban is részesíteni.

Mozgástér és jó példák

Az önkormányzatok mozgástere a fentiek alapján a létező szolgáltatások igénybevételének támogatásában és megerősítésében (lakás-akadálymentesítés), az időseknek nyújtott szolgáltatások, és a célzott szolgáltatások, különösen a támogatott szolgáltatók kiterjesztésében, a saját lakásállomány megfelelő fejlesztésében, és otthoni

szolgáltatások, valamint támogatott lakhatás szolgáltatás indítása terén mutatható ki a legkönnyebben.

Különösen nagy a mozgástér a fogyatékos személyek nappali ellátásainak körében. A tízezer főnél nagyobb települések önkormányzatainak kötelező ezt biztosítani, mégsem érhető el mindenhol. Jelenleg 300 állami támogatással működő ellátó biztosít különböző településeken nappali szolgáltatást, de bőven többre volna igény. Az önkormányzatoknak kézenfekvő támogatási lehetősége van alternatív nappali szolgáltatások indítását helyiség felajánlással támogatni, szinte településmérettől függetlenül, illetve a helyi kezdeményezések intézményesítését szakmai támogatással, kapacitással felkarolni. Ezek a szolgáltatások akkor is jelentős segítséget jelentenek azoknak a családoknak, ahol nem önálló fogyatékos személy él, ha a fenntartónak csak költségtérítés ellenében van módja biztosítani őket, amire törvényi lehetősége is van a felmerülő költségek erejéig. A segítségre szoruló családtagok nappali ellátásának biztosítása lehetővé teszi az őket segítő családtagok munkába állását, mentális egészségének megőrzését, így végső soron a gazdasági teljesítőképességük megerősítését is, ami nemcsak az esetlegesen felmerülő térítési díjak kifizetésének, de a biztonságos lakhatás megtartásának is fontos eleme.

Nem elhanyagolható az újszerű helyi kezdeményezések felkarolása és az egyedi ötletek kipróbálása sem, hiszen egy olyan szolgáltatáshiányos környezetben, amelyben most javaslatokat kell tennünk, egyfelől minden szolgáltatásokhoz újonnan hozzáférő ügyfél számít, másfelől szükség van olyan mintaprojektekre, amelyekből az új rendszerszintű megoldások kinőhetnek.

Ennek jó példája a Gondoskodás Gyermekeinkért Alapítvány pályázata, melynek keretében a Fővárosi Önkormányzat Szociális Közalapítványa az egyéni kezdeményezésre elinduló támogatott lakhatás szolgáltatásuk indításának előkészítését [támogatja](#), miután az alapítványban közreműködő otthonápoló szülők az államtól [nem kaptak segítséget](#) a gyermekek lakhatási helyzetének rendezésében. Bár az esetre a TASZ peres folyamata fel tudta hívni a figyelmet, a döntéshozók mintha nem értenék sem helyben, sem országos szinten, hogy érintettek és családjaik több tízezer fős nagyságrendben nem látják, hogy hol fognak élni a következő évtizedekben.

Egyedi kezdeményezés a XIII. kerület és a Mozgássérültek Budapesti Egyesülete közti együttműködés, melynek keretében az Egyesület az Egyetemes Tervezés Információs és Kutatóközponttal együttműködve lakás-akadálymentesítéssel kapcsolatos felmérést végez a [helyi igénylők támogatására](#).

A Fővárosi Önkormányzat a Fővárosi Szolidaritási Alap pályázatán keresztül céltzottan támogatóként lép fel akadálymentesítési kezdeményezések finanszírozására. Kilenc nyertes pályázat szolgál akadálymentesítési célt, köztük önkormányzati kezdeményezések, mint az [Akadálymentes Erzsébetváros](#) bérlakásfelújítási kezdeményezés támogatása, vagy a józsefvárosi Önkormányzat számára biztosított akadálymentesítési támogatás. Ugyanebben a

kiírásban Józsefváros felkarolta a Nem Adom Fel Alapítvány [támogatott Lakhatás kezdeményezését](#) is; jelenleg az együttműködés az előkészítő szakaszban van.

A Kézenfogva alapítvány támogatott lakhatásban [nem csak szolgáltatóként](#), de más szervezetek [szakmai támogatójaként](#) is fellép. A szolgáltatás közvetlen biztosításában nem az önkormányzat támogatására hagyatkoznak, de irodáik, infrastruktúrájuk kedvezményes bérletét a 9. kerület teszi lehetővé hosszú ideje.

A X. kerületi önkormányzat kiszámítható módon, szolgáltatási szerződés keretében működik együtt a kerületben működő [Down Alapítvánnyal](#): A kerület adatközlése szerint, a Zágrábi utcai telephelyen 10 fő nappali ellátását és 10 fő átmeneti gondozását támogatja, amihez az Önkormányzat 4000 Ft/fő/nap, illetve 5000 Ft/fő/nap hozzájárulást fizet az Alapítvány részére.

A széttöredezett és gyakran hiányos szolgáltatási rendszerben jelenleg elsősorban civil szervezetek vállalják magukra azt a szerepet, hogy a létező szolgáltatásokról információkat gyűjtsenek és közöljenek az érintettek számára. Ebben a Kézenfogva Alapítvány mellett a MEOSZ és az Értelmi Fogyatékosokkal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (ÉFOÉSZ) járnak élen: ezek az országos fogyatékosügyi érdekvédelmi szervezetek igyekeznek információval ellátni tagszervezeteiket és az érintetteket az elérhető szolgáltatásokról, például a [támogató szolgáltatókról](#). Mivel azonban az érintettek ezeket helyben veszik igénybe, az önkormányzatok számára adódna ez az információgyűjtő és tájékoztató szerep. Ráadásul ezeket az adatbázisokat nem csak tájékoztatásra, de szolgáltatásfejlesztésre is tudnák használni.

EU-s források a lakáspolitikára és a fogyatékos személyek lakhatásának szolgálatában

Az Európai Unió forrásainak komoly szerepe lehetne a lakáspolitikai változatos területein, különösen Kelet-Európában, ahol mind a megfizethető bérlakásszektor, mind pedig a különösen sérülékeny csoportok önálló lakhatásának támogatása komoly hiányosságokat mutat. **Mivel az önkormányzatok az Európai Unió fejlesztési és innovációs pályázatoknak egyaránt kiemelten céltartó pályázói körébe tartoznak, érdemes már program szinten felvállalni azt, hogy az önkormányzatok szakértői gárdát fejlesszenek a pályázatírás, forrásteremtés területén is.** Az Európai Önálló Életvitel Hálózat [kiadványt](#) készített az Unió forrásainak felhasználási lehetőségeivel kapcsolatban, kimondottan a fogyatékos személyek lakhatási lehetőségeinek finanszírozására.

A munka nem csak arra hívja fel a figyelmet, hogy az önálló életvitelhez való jogot a Fogyatékosokkal Élő Személyek Jogairól szóló ENSZ Egyezmény deklarálja, de kimutatja azt is, hogy ha megfelelően használják fel az Európai Strukturális és Befektetési Alapokat, akkor "ezeknek a forrásoknak óriási szerepe van a fogyatékos emberek életminőségének

javításában. Például hozzájárulhatnak a bentlakásos intézetek bezárásához, a közösségi alapú szolgáltatások fejlesztéséhez, beleértve a személyi asszisztenciát, a korai intervenciók szolgáltatásokat, a lakhatást, a foglalkoztatást, az egészségügyi ellátást és a közlekedést”

Ezért a Lakhatási Koalíció [Lakhatási Minimum](#) programpontjaihoz kapcsolódva fontosnak látjuk leszögezni, hogy az általános lakáspolitikai fejlesztéseken belül a fogyatékos személyek lakhatási lehetőségeinek fejlesztésére is van önkormányzati mozgástér, egyrészt pályázatfigyeléssel, nemzetközi kapcsolatok és helyi partnerségek kiépítésével, az innovatív helyi kezdeményezések számára biztosított mozgástérrel, másfelől abban az esetben is, ha Magyarországra elsősorban a [Szociális Klímaalapon](#) keresztül érkeznek források a következő időszakban.

Abban, hogy a fogyatékos személyek lakhatási körülményeinek javításában az Európai Unió források jelentős szerepet játszhatnak, a parlamenti Képviselői Információs Szolgálat által készített [kiadvány](#) is egyetért.

Összefoglaló

Az önkormányzatok mozgástere pontokba szedve területenként a következőképpen alakul:

- **Otthoni szolgáltatások biztosítása**
 - az időseknek nyújtott szolgáltatások kiterjesztése fogyatékos személyek számára
 - célzott szolgáltatás, elsősorban támogató szolgálat, szállítószolgálat biztosítása az érintettek számára
- **Akadálymentesség:**
 - Saját lakásállomány akadálymentesítése
 - Helyi akadálymentesítési támogatás biztosítása
 - Központi akadálymentesítési támogatáshoz való hozzájutás segítése, és kiegészítése
 - Adatbázis a kerületben elérhető akadálymentes lakásokról (akár a nem-önkormányzatiakról is)
- **Támogatott lakhatás szolgáltatás indítása, vagy támogatása**
 - az önkormányzat mint fenntartó saját maga is indíthat támogatott lakhatás szolgáltatást
 - szolgáltatási gyűrű biztosításával civil vagy egyházi fenntartó partnere lehet
 - pályázatot hirdethet az ingatlanállományából támogatott lakhatás szolgáltatás indításához biztosítandó épületre

- térítési díj támogatásban részesíthet fogyatékos személyeket, különösen, akik támogatott lakhatás szolgáltatás nélkül hajléktalanellátásba kényszerülnének, vagy ellátatlanul maradnának
- **Egyéni kezdeményezések támogatása**
 - helyiség biztosítása innovatív szolgáltatások kipróbálására
 - nappali ellátás indításának adminisztratív támogatása, és normatív támogatásuk feltételrendszerének biztosításában való közreműködés
 - egyéni ötleteknek nyújtott mozgástér
- **Európai uniós forrásokra benyújtott pályázatok**
 - infrastruktúra fejlesztésre
 - innovatív ötletek kipróbálására

Köszönet a közreműködésért:

Kovács-Csiznier Andrea
 Urbanovszky Zsuzsanna
 Pordán Ákos
 Gazsi Adrienn

Források

Bulić Cojocariu, Ines és Nataša Kokić (2019): Tévhitek. Az önálló életvitel és az EU-s források. Európai Önálló Életvitel Hálózat (ENIL), https://enil.eu/wp-content/uploads/2023/01/MythsBuster2_vegleges_magyar.pdf

Európai Parlament (2023): [Szociális Klímaalap: A Parlament elképzelései az igazságos energetikai átállásról](#). Az Európai Parlament híroldala, 2023. április 19. (Frissítve: 2023. július 12.) Utolsó megtekintés: 2024. január 21.

Greskovics Bori, Scharle Ágota (2019): A szociális alapszolgáltatások lehetséges bővítésének költségei. Budapest (online), Budapest Intézet, https://www.budapestinstitute.eu/uploads/BI_TASZ_otthonapolas_koltsege_2019.pdf

Halmos Szilvia (2017): A fogyatékoság orvosi és társadalmi modelljének szintézise, különösen a munkajog területén. Budapest: Pázmány Press, Doktori értekezések 14. <https://mek.oszk.hu/18600/18643/18643.pdf>

Hegyvidek.hu (2023): [Otthon megöregedni program](#). Utolsó megtekintés: 2024. január 22.

Képviselői Információs Szolgálat (2022): [Intézményi férőhely kiváltás](#). InfoJegyzet 2022/21. 2022. október 25.

Kovács Vera (2020): [Fogyatékos emberek lakhatási helyzete, akadálymentesség a fővárosban, és azon kívül](#). Gosztonyi Ákos (szerk.): Éves jelentés a lakhatási szegénységről 2020. Budapest: Habitat for Humanity Magyarország, 57-68. o.

Kovács Vera (szerk.) (2018): [Önállóan lakni - közösségben élni. Kutatási beszámoló](#). Budapest: Közélet Iskolája Alapítvány.

Környei Kristóf (2020): [Kitagolás felülnézetből - Stratégiai újragondolásra volna szükség](#). Társaság a Szabadságjogokért, 2022. július 14. Utolsó megtekintés: 2024. január 20.

Környei Kristóf (2020): [Tíz éve próbálkozik az állam a fogyatékos otthonok felszámolásával, de a fogyatékosokkal élő emberek alig érznek ebből valamit](#). Társaság a Szabadságjogokért, 2020. január 24. Utolsó megtekintés: 2024. január 20.

KSH (2015a): [2011. évi népszámlálás - 17. A fogyatékosokkal élők helyzete és szociális ellátásuk](#). Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.

KSH (2015b): [A kistérségek szociális ellátottsága](#). Statisztikai Tükör 2015/88, Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.

Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége (2022): [Népszámlálás 2022 - Együttműködés a KSH-val](#). 2022. július 1. Utolsó megtekintés: 2024. január 20.

Rtl.hu (2023): [Megrendítő pofont kaptak a Kúriától a halmozott fogyatékosokkal élő felnőtt gyermekeiket ápoló anyák](#). 2023. április 11. Utolsó megtekintés: 2024. január 22.

Társaság a Szabadságjogokért (2021): [Megnyertük az otthongondozó anyák és gyermekeik perét az állam ellen](#). 2021. december 8. Utolsó megtekintés: 2024. január 20.

Társaság a Szabadságjogokért (2019): ["Szabad napot minden családnak!" kampány szakmai anyaga](#). (<https://tasz.hu/szabad-napot-minden-csaladnak>)

Jogszabályok

1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (Szociális Törvény, "Szoctv.") <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300003.tv>, 2024. január 20-i állapot

2007. évi XCII. törvény a Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről (A fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700092.tv>, 2024. január 20-i állapot

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól (Önkormányzati törvény, "Mötv."), <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100189.tv>, 2024. január 20-i állapot

2021. évi XC. törvény Magyarország 2022. évi központi költségvetéséről, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100090.tv>, 2024. január 22-i állapot

KSH adatok

KSH (2015): [Fogyatékoság](#). In: Kapitány Balázs (szerk.): [Demográfiai fogalomtár](#). Budapest: KSH Népszégtudományi Kutatóintézet.

KSH (2023): [Novemberben továbbra is stagnáltak az árak](#). KSH–ingatlan.com-lakbérindex, 2023. november. Utolsó megtekintés: 2024. január 20.

KSH (n.d.): [25.1.1.31. A tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézményekben ellátottak ellátási típusonként](#). STADAT-táblák. Utolsó megtekintés: 2024. január 20.

KSH (n.d.): [2.7.7. Szociális lakásgazdálkodás \(2004–2019\)](#). A társadalmi haladás mutatószámrendszere. Utolsó megtekintés: 2024. január 20.

KSH Népszámlálási adatbázis (2022): [Az 5 éves és idősebb népesség egészségi állapota vármegyénként, településtípusonként, társadalmi jellemzők szerint](#) (Egészségi állapot: fogyatékoság, korlátozottság). Utolsó megtekintés: 2024. január 20.

Egyéb adatforrások

Down Alapítvány: <https://www.downalapitvany.hu/> Utolsó megtekintés: 2024. január 22.

Egyenlő Esélyekért Alapítvány: <https://egyenloeselyekert.hu/felnottkepzes/> Utolsó megtekintés: 2024. január 24.

ENSZ: [Fogyatékkal élő Személyek Jogainak Biztossága](#) (Committee on the Rights of Persons with Disabilities - CRPD); a szervezet [2022-es, Magyarországot vizsgáló jelentése](#). Utolsó megtekintés: 2024. január 20.

Kézen Fogva Alapítvány: [Lakhatás Hálózat](#); [Infobázis](#); [Ellátások típus szerint](#). Utolsó megtekintés: 2024. január 21.

MEOSZ - Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége: [Támogató szolgálatok](#) listája ellátási terület szerint. Utolsó megtekintés: 2024. január 21.

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző kar: [1.5 A totális intézmények jellemzői](#). Utolsó megtekintés: 2024. január 20.

Szociális Ágazati Portál: [Szakmai intézménykereső](#). Utolsó megtekintés: 2024. január 20.

Szociális ügyekért felelős államtitkárság közleménye <https://2015-2019.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/szocialis-ugyekert-es-tarsadalmi-felzarkozasert-felelos-allamtitkarsag/videook/tizezer-fogyatekos-ember-kap-eselyt-az-onallobb-eletre-2023-ig> és kapcsolódó videója <https://youtu.be/oovC0uw7oTo> Utolsó megtekintés: 2024. január 24.